

5. Neilson L. Instruments of governance in urban management. Australian Planner. 2002. Vol. 39. P. 22–41.

Оруджева Е. А.,
Студентка 2 курсу, факультету Менеджмента,
Радіонова Л. О.,
канд. філос. наук, доцент, доцент кафедри філософії і політології,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова

ДО ПИТАННЯ ПРО КАТЕГОРІЮ «МІСЬКА СПІЛЬНОТА»

Останнім часом слово «спільнота» стало вживатися все частіше і частіше в різних семантичних контекстах: як наукових, так і публіцистичних. Вчені, журналісти і навіть політики говорять про наукові, локальні, етнічні, політичні, міські та інші спільноти. Однак така «мода на спільноти» часто призводить до теоретичної неясності і крайньої розмитості терміну. Нас буде цікавити в першу чергу, роль спільнот в міському середовищі, однак щоб розібратися в цьому питанні, нам необхідно, в першу чергу, зрозуміти, що таке спільнота.

Так вийшло, що на сьогоднішній день, мабуть, немає жодного соціального утворення, яке не можна було б назвати спільнотою. Однак, спочатку ситуація з визначенням спільнот в соціології міста і антропології була більш теоретично визначеною. В традиції соціальних наук – в першу чергу, в соціології і антропології – вивчення спільнот має давню історію. Можна ідентифікувати принаймні дві теоретичні традиції. Перша з них сходить до урбаністичної соціології (соціології міста) і бере свій початок в Чиказькій школі соціології.

Друга – значно більше соціально-антропологічна. Її витоки лежать в дослідженні інших товариств. Інших, за межами тих товариств, які прийнято називати цивілізованими. В рамках традиції соціології міста Чиказької школи велике значення має екологічне розуміння життя людей. Спільнота – це багато в чому екологічне утворення, сукупність людей (екологічних агентів), які проживають на певній території, яка називається Хабітат. У разі міських досліджень міське середовище розуміється як Хабітат, який накладає відбиток на значущі екологічні аспекти життя людей, наприклад, на структуру їх розселення в місті.

Друга традиція – антропологічна – заснована на уявленні про те, що спільноти – це, в першу чергу, «інші» соціально-культурні утворення, які відрізняються від знайомих антропологу «соціальних світів». Ці спільноти володіють власним унікальним укладом життя, особливим культурним середовищем і усталеними практиками, люди, що живуть в них, поділяють особливі, не схожі на наші уявлення про навколишній світ, тобто спільнота визначається через її «інакшість». До тих пір, поки ці традиції не змішуються, існує концептуальна ясність з тим, як ми можемо розуміти спільноти в рамках першої та в рамках другої традиції.

Зауважимо ще раз, що це різні теоретичні мови, які передбачають принципово відмінні «інтуїції» спільнот. Однак, через деякий час Вільям Уорнер проводить дослідження в штаті Массачусетс і описує життя невеликого американського містечка з антропологічної точки зору. Тобто він представляє соціальний світ, знайомий кожному середньому американському обивателю, як «інший», незнайомий і далекий світ «аборигенів», які живуть за своїми незрозумілими соціальними законами і розділяють дивні соціальні вірування. Він описує міську спільноту, яка традиційно сприймалася в американській соціальній науці як «наше», так, як нібито б вона було принципово інакшою, відмінною від звичного нам. Уорнер відноситься до неї так, як антропологи могли б поставитися до племенам Африки або Австралії [1]. Уорнер в своєму дослідженні змішує дві мови, дві підстави спільноти. Після цього дослідження починається швидка теоретична експансія поняття «спільнота» на безліч соціальних досліджень.

Через деякий час Бенедикт Андерсон пише книгу «Уявні спільноти» [2].

Спільнота – це вже не сукупність людей, які можуть один з одним спілкуватися і зустрітися. Уявна спільнота конституює наші бачення про інших людей, наше почуття спільності з цими людьми, навіть в тому випадку, якщо ми їх не знаємо. Спільнота в цьому випадку розуміється як основа національної самосвідомості. Андерсон, таким чином, ще більше розвиває теоретичні підстави спільнот.

Зараз, мабуть, взагалі неможливо виділити одне або кілька теоретичних положень, які можна було б покласти в основу визначення категорії «спільнота». У разі, коли все, що завгодно, може утворити спільноту (люди, речі або навіть ідеї), неможливо послідовно говорити про спільноти взагалі і про роль спільнот в міському житті зокрема. Необхідно визначити, що відрізняє спільноти від інших «соціальних утворень».

Для цього звернемося до класиків соціології Е. Дюркгейма, Ф. Тьоніса і М. Вебера. Найбільш повно описав відміну «спільнотної» форми життя від інших соціальних утворень Ф. Тьоніс. Для нього спільність ґрунтується на особливих типах відносин між людьми. Ці відносини обумовлені сутнісною волею. Сутнісну волю Ф. Тьоніс протиставляє виборчій волі. Виборча воля – це, в першу чергу, раціональна воля. Вона зумовлює відносини між людьми на підставі економічного розрахунку.

Сутнісна воля – це воля ірраціональна, багато в чому несвідома, що не передбачає раціонального розрахунку [3]. Схожі ідеї ми можемо знайти і у Дюркгейма. Дюркгейм дозволяє нам розрізнити спільноти на підставі різних форм солідарності. Солідарність – це тип зв'язку людей один з одним. Дюркгейм розрізняє механічну солідарність, де спільність заснована на подібності людей один до одного, і органічну солідарність. Остання характерна для складних суспільств, де кожна група людей виконує свою функцію в єдиному суспільному організмі [4].

М. Вебер в меншій мірі говорив про спільноти. Однак і у нього є положення про особливий тип соціальних відносин. Зокрема, Вебер говорить,

що поступово, з розвитком західних суспільств, відбувається раціоналізація людської дії, і традиційні форми дії замінюються раціональними.

Зараз ці методологічні положення класиків соціології не можуть працювати безпосередньо. Протиставлення раціонального і традиційного занадто звужує поле можливих теоретичних трактувань спільнот. Але класики дають нам основну ідею визначення спільноти.

Спільноти конституюються особливим типом соціальних відносин. Ці відносини задаються тимчасовою синхронізацією життя людей. Важливо, щоб люди жили в єдиному просторі. Синхронізація в часі передбачає, що люди живуть в єдиному справжньому (у них збігаються тимчасові ритми: вони прокидаються, йдуть на роботу, гуляють, сплять приблизно в один і той же час), в єдиному минулому (у них є спільні спогади про минуле) і в єдиному майбутньому (існують більш-менш єдині проекти спільноти на майбутнє).

Життя спільноти в єдиному просторі передбачає, що деяке місце розуміється, з одного боку, як свій загальний простір для всіх членів спільноти, з іншого, – щоб деяке місце вважалось місцем саме цієї спільноти.

Чи можна сказати, що в Харкові є якісь спільноти? Люди в Харкові практично не живуть в єдиному просторі. Район проживання також не сприймається людьми як спільний простір. Також не сприймається як спільний простір центр міста. Однак існують деякі приклади, коли є ті місця в районах проживання людей, які виступають «точками збірки» спільнот. Наприклад, таким місцем є спортивний комплекс для молоді або дозвільний центр для людей похилого віку. Він дозволяє синхронізувати життя людей один з одним в єдиному просторі, і в часі. Люди збираються в певному місці і в певний час. Ці люди знають місце, що дозволяє синхронізувати соціальне життя деяких людей таким чином, спільноти виробляють ставлення довіри людей один до одного.

Список джерел

1. Уорнер У. Живые и мертвые. М., СПб : Университетская книга, 2000. 671с.
2. Андерсон, Бенедикт Воображаемые сообщества. Размышления об истоках и распространении национализма / Пер. с англ. В. Николаева; вступ. ст. С. П. Баньковской. М. : Кучково поле, 2016. 416 с.
3. Тенис Ф. Общность и общество. Основные понятия чистой социологии / Gemeinschaft und Gesellschaft / Пер. Складнев Д. В. СПб. : Владимир Даль, 2002. 452 с.
4. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии / Пер. с фр. и послесловие Л. Б. Гофмана. М. : Наука, 1991. 576 с. URL: http://www.ckp.ru/biblio/d/dur_labour.htm (дата звернення: 5.04. 2020).